

Produktionsfakta

Utgivare

Produktion

Produktionsår

Vänsterpartiets partistyrelse

Vänsterpartiets Informationsavdelning

2009

INNEHÅLL

Därför skriver vänstern ett kulturprogram	5
Samhällets ansvar	9
Ingen diskriminering	13
Barnens självklara rätt	17
Vår historia, vårt kulturarv	21
Av egen kraft – om folk- och amatörkultur	25
Fritt och frivilligt – om folkbildningen	29
Infrastruktur – vägar och spår till kulturen	33
Det offentliga rummet	37
Ingen konst utan konstnärer	41
Litteratur och läsande	45
Scenkonst	49
Musik	53
Bild och form	57
Film	59
Till slut	63

Därför skriver vänstern ett kulturprogram

”Beethoven kuvad av scen och salong, Han som skulle spelas för smeder”

Arvid Torgeir Lie

Kulturen är och måste vara en obunden kraft i samhället, en förändrande kraft som bidrar till människors medvetande om sig själva och samhället och som aldrig får underkastas ideologier. Kulturen är en avgörande del av demokratin.

I synen på kulturen står ideologierna emot varandra. I den nyliberala ideologin är kulturen en vara som vi kan ha eller mista, en vara som man vill ska lyda under marknadens villkor. För vänstern handlar det om samhällsanalys, befrielse och upp-
ror, allt uttryckt i konstnärliga former som får oss att skratta, gråta och tänka efter.

Vänsterpartiet anser att det finns en avgörande skillnad mellan marknadens varor och tjänster och det som kulturen skapar och erbjuder. Kulturen hävdar och värnar varje människas unika värde, rätten att vara olika, skilda gruppers, religioners och länders särpräglade traditioner och visioner. Kultur utgör i sig en motkraft till ett samhälle präglad av vinstmaximering, eftersom dess egentliga värde inte kan mätas kommersiellt.

Vi har som så många andra funderat över begreppet konstnärlig kvalitet. Även om en precisering av kvalitet inte behöver vara absolut utan endast rimlig, så bör medvetenheten om att åsikterna om kvalitet varierat kraftigt genom tiderna mana till försiktighet. Givetvis har också vi åsikter om vad som är värdefull och mindre värdefull konst. Men vi anser att samhället och politikerna bäst tar ansvar för den konstnärliga kvaliteten genom att garantera förutsättningarna för en konst fri från otillbörlig påverkan, såväl från staten som från marknadskrafterna. Detta står inte i motsättning mot att det måste finnas kulturkompetens hos politiker och tjänstemän som fattar besluten.

Ett av de kulturpolitiska målen i Sverige har varit att ”motverka kommersialismens negativa verkningar”. En stor del av kulturen skapas och konsumeras på kommersiella villkor, men vi tycker att det är mer nödvändigt än någonsin att idag framhålla att det finns negativa konsekvenser som behöver motverkas av starka samhällseliga insatser.

Kulturen har en viktig roll i Vänsterpartiets historia. Som en del av arbetarrörelsen deltog vi i kampen för allas rätt till delaktighet i kulturen. Vi har alltid stött kulturarbetarnas kamp och vårt parti var det första i Sverige som gjorde ett kulturpolitiskt program. Redan 1946 presenterade vi programmet: Riktlinjer för ett demokratiskt kulturprogram, antaget av partikongressen 1948.

Ett kulturprogram antogs också av kongressen 1993, som framför allt framhöll de förändringar som mångkulturens samhälle medför.

Idag präglas många människors tillgång till kultur av media. Dessa bidrar till att forma människors medvetande och kultursyn. Media är samtidigt viktiga som förmedlare av en mångfacetterad kultur. Radio och TV når ut i hela landet och många är de som fått djupa och bestående kulturupplevelser via dessa kanaler. Vill vi slå vakt om den fria konsten måste vi också slå vakt om en oberoende och självständig och därmed avgiftsfinansierad radio och TV.

Det finns en brist på kunskap om, ibland rent av ett förakt för, den skapande delen av människan och de estetiska uttrycksmedlen. Detta speglas inte bara i makthavarnas oförmåga och ointresse när det gäller de konstnärliga utövarnas livsvillkor, utan också i nedvärderingen av estetiska ämnen i skolan, kravet på att varje aktivitet i första hand ska vara ekonomiskt lönsam och i synen på kultur som något extravagant i budgeten. Det talas ofta om kulturens betydelse, men i praktiken vill de som har makten inte betala vad det kostar att ha ett rikt, fritt och oberoende kulturliv. Vi ser kulturen i dess mångfald av yttringar som en positiv livgivande kraft som ger människor verktyg att hantera sin egen verklighet.

Vänsterpartiet anser därför att det är dags att lagfästa samhällets ansvar för kulturen. Vi anser inte bara att Sverige har råd med en offensiv och expansiv kulturpolitik utan också att en sådan politik är nödvändig för välfärden, yttrandefriheten och för demokratin.

I det här programmet redovisar Vänsterpartiet kulturpolitiska krav, på kortare och längre sikt. Vi vill med detta bidra till en levande debatt och en dialog om kulturens betydelse och förutsättningar.

Stockholm mars 2009

Siv Holma

Alexandra Coelho Ahndoril

Bengt Berg

Ann Mari Engel

Henry Lehto

Gudrun Utas (sekreterare)

Samhällets ansvar

”Förrän folkets breda lager är delaktiga i kulturlivet kan Sverige dock ej kallas ett kulturland.”

Ur Riktlinjer för ett demokratiskt kulturprogram 1946

De konstnärliga uttrycken är inte i första hand en offentlig uppvisning utan en nödvändighet för människan. Utan musik, rörelse, litteratur, teater, bilder kan vi inte leva. De är inte något som vi kan välja bort eller stoppa. Samhället har ett ansvar för att ge alla människor möjlighet att använda konstens olika uttryck. Likaså är det en samhällelig uppgift att garantera alla människors rätt att ta del av den professionella kulturen, vilket också innebär att kulturarbetare och konstnärer ges möjligheter att verka.

Kultur handlar om makt

Genom kulturen kan människor tolka och definiera vår tid, vårt förflutna och våra visioner framåt. Makten över tanken skapas i hög grad av vår möjlighet att utöva kultur och av att få kulturupplevelser. Våra föreställningar präglas av den världsbild som andra förmedlar till oss men också av vilka möjligheter vi har att själva berätta våra historier.

Kultur och kulturyttringar är därför aldrig neutrala. De präglas av sin tids föreställningar, motsättningar och villkor. Kampen mellan olika intressen kan bestämma hur den mänskliga kommunikationen och kulturen utvecklas. Det handlar om kontroll över samhällets resurser och om tolkningsföreträde.

Kultur handlar om yttrandefrihet

Genom de olika konstarterna kan alla människor uttrycka sig, flickor som pojkar, kvinnor som män, unga som gamla, oberoende av vilket språk de talar. Alla kulturut-

tryck måste få arbeta på sina egna villkor. Möjligheten att göra sin röst hörd är än idag en klassfråga. Vi ser att minoritetskulturen inte får tillnärmelsevis samma möjligheter som den etablerade kulturen inom den rådande maktordningen, att etnisk diskriminering förekommer och att villkoren är mycket ojämlika för kvinnor och män.

Kulturen söker ständigt nya uttrycksformer. Delvis är dessa hårt styrda av marknadskrafterna, men nya former ger också nya möjligheter till yttrandefrihet.

Kultur handlar om demokrati

Kulturens historia är i hög grad folkrörelsernas: folkbildningens, läsecirklarnas och arbetarkulturens historia. Arbetarens kamp för värdighet handlar om att vara något mer än ett redskap eller en kugge i ett maskineri. Det har handlat om kamp för egna mötesplatser, för förenings- och yttrandefrihet och för rätt till delaktighet i kulturlivet. Under arbetarrörelsens tidiga historia skapades alternativa kulturyttringar som byggde på andra erfarenheter än borgarklassens. Så småningom sammanflätades arbetarrörelsen med statsmakten och även arbetarkulturen inlemmades till stor del i den etablerade kulturen. Människornas behov av att påverka och uttrycka sina åsikter skapar hela tiden nya folkliga rörelser och nya kulturyttringar. Många av de nya yttringarna finns i den digitala världen och ger möjligheter för människor att kommunicera på nya vägar, utan att ha tillgång till de medier som alltmer präglas av en allt starkare ägarkoncentration. Bloggvärlden blir en allt viktigare faktor i opinionsbildning och kulturförmedling.

Mediepolitik

En stor del av människornas vardag präglas av media. De stora mediemonopolen dominerar totalt och det är deras världsbild som sprids. På den kommersiella mediemarknaden skapas ofta en likriktning och en förenklad, ytlig bild som ger tolkningsföreträde för vissa åsikter i samhället. Medieföretagen speglar inte bara vad som sker. De bidrar till att skapa opinioner och skeenden i samhället. De hotar att kväva den kultur som är utmanande och nyskapande. Denna makt måste tydliggöras och motverkas genom alternativa media.

Mediepolitiken berör både teknik, ekonomi och innehåll. Samtidigt som vi bejaktar den tekniska utvecklingen måste vi ta ett gemensamt samhällsansvar för att de tekniska framstegen ska kunna bidra till demokrati och jämlikhet.

Kulturpolitik

Kulturyttringarna måste stå fria från politiska bedömningar. Samtidigt är stora delar av kulturlivet beroende av samhällets stöd. Därmed har kulturen en viktig plats inom politiken.

I vårt kulturpolitiska program från 1946 skisserades en kulturpolitik med krav på omfattande insatser från stat och kommuner för att stödja kulturens expansion på olika områden. Programmet utgick också från att kulturarbetarnas villkor måste förbättras och deras konstnärliga och vetenskapliga oberoende tryggas. Många av dessa grundläggande krav är fortfarande giltiga. Många nya har också tillkommit med de omfattande samhällsförändringarna.

År 1974 antog en enig riksdag nationella kulturpolitiska mål som med lätta ändringar åter fastslogs 1996. Mycket behöver göras innan dessa målsättningar är uppfyllda. Samtidigt har bland annat de tekniska förutsättningarna för kulturen genomgått en språngartad utveckling. De kulturpolitiska målen behöver därför kompletteras, preciseras och utvecklas.

Samhället måste ha en kulturpolitik, fokuserad på medborgarnas deltagande i kulturlivet. Alla ska ha samma rätt att utöva kultur och att ta del av kulturlivet. Kultur ska finnas överallt där människor finns.

Kulturens roll i samhällsutvecklingen

Kulturen har fått en allt större betydelse för samhällsutvecklingen. I den regionala planeringen får den en viktig roll, som lokaliseringsfaktor och som drivkraft för regional tillväxt. Det finns många exempel på att kreativ verksamhet i olika former skapat nytt liv i f.d. industrimiljöer.

Alltfler rapporter kan också bevisa att kulturen har en viktig roll för människors hälsa - det finns rent medicinska bevis för hur t. ex. musiken påverkar hälsan positivt. Vi anser att kulturen måste ingå i all samhällsplanering och vara en viktig faktor på alla samhällsområden.

Konstpolitik

Inom ramen för kulturpolitiken måste det också finnas en konstpolitik, som syftar till att främja konstens utveckling och stödja konstnärernas kamp för rimliga arbetsvillkor och möjligheter att möta en publik. Det är hög tid att samhället tar ansvar för dem som skapar den kultur som samhället berömmar sig av.

Kulturlag

Vänsterpartiet anser att kulturens roll i samhället är så fundamental att den bör lagfästas. Lagen ska slå fast att kulturen är ett offentligt ansvarsområde i likhet med skolan, socialtjänsten eller försvaret. Stat, regioner, landsting och kommuner ska ha ett lagbundet ansvar för att kulturlivet ges förutsättningar att verka och utvecklas. Kvalitet och innehåll lämnas utanför. Om kulturen ska kunna utvecklas i full frihet efter sina egna förutsättningar krävs en lag som möjliggör en sådan utveckling.

Vad Vänsterpartiet vill

- En lag stiftas som slår fast att samhället har ett ansvar för att ge kulturen förutsättningar att verka och fritt utvecklas.
- Det måste finnas ett övergripande nationellt ansvar för kulturen i hela landet. En statlig kulturpolitik ska garantera en demokratiskt likvärdig fördelning av resurser över landet och alla invånares tillgång till kulturverksamhet.
- Kulturen ska ingå som en självklar del i all samhällsplanering och lyftas fram i regionala utvecklingsplaner

Ingen diskriminering

”Det är omöjligt att tala om jämställdhet och respekt för andra om man inte ser till att varje barn får tillgång till skriftspråket och till böckernas värld.”

JMG Le Clézio, Nobelföreläsning 2008

Vänsterpartiets kulturpolitik omfattar alla i samhället. Vi måste lyfta fram de strukturer som gör att vissa utesluts och diskrimineras. När vi gör mönstren tydliga får vi en fast grund för förändring och demokratiskt fattade beslut. Det gäller lagstiftning och andra regelverk. Det gäller institutions- och myndighetsstrukturer. Det gäller behov av särskilda hjälpmedel och resurser. Det gäller utbildning av lärare, handläggande tjänstemän, beslutsfattare men också utbildning för de människor som inte tidigare fått tillgång till sådana.

Jämställdhet och jämlikhet

Kulturpolitikens uppgift är att ge riktlinjer som säkrar att samhällets kulturstöd främjar allas delaktighet i det kulturella livet. Det betyder att kvinnor och män ska ha lika möjligheter till utbildning, arbete, karriär, anslag och stipendier inom varje konstområde. Könsidentitet får inte utgöra hinder. Funktionsnedsättning ska inte vara ett handikapp. Arbetsgivare och utbildare måste skapa förutsättningar för alla att klara arbetsuppgifterna. Det finns gott om exempel på att en konstnärs kön, sexuella identitet eller etnicitet placerad i ett icke förväntat sammanhang skapar nya konstnärliga kvaliteter.

För kulturkonsumenten är nedsatt syn, hörsel eller rörelsehinder handikappande enbart så länge som det saknas ramp, plats för rullstolar, hörselslingor, textning, tecken/syntolkning, lättläst-böcker, tal- och punktskriftsböcker och -tidningar och taktila bilderböcker som barnen kan läsa av med händerna och böcker för tecken-språkiga.

Jämställdhetsplaner, mångfaldsplaner och handikapplaner måste efterlevas. Samhället måste på alla olika nivåer ställa villkor för att stödja kulturen, följa upp att planerna efterlevs och kräva förklaring eller förbättring om så inte sker. Möjlighet till påföljd bör finnas för kommuner och institutioner som inte ställer upp på detta.

Feministiskt perspektiv på kulturen

Precis som på andra samhällsområden finns det en könsmaktsordning i kulturlivet. På traditionella kulturområden som bildkonst, teater och litteratur utgör kvinnorna en majoritet, såväl i publiken som bland utövarna. På flertalet konstnärliga utbildningar dominerar kvinnorna. På chefsstolar och andra maktpositioner dominerar emellertid männen. Vi vill bekämpa könsmaktsordningen inom kulturen. Ett samhälle där intresset för kultur och makten över kulturen var jämnt fördelad mellan könen skulle vara ett bättre samhälle – och kanske ett samhälle där kulturen hade en mer framskjuten plats.

Det behövs strategier som gör pojkar och män mer involverade i kulturen. Redan på barnavårdscentralen kan man främja föräldrars intresse för att ge sina barn tillgång till kultur. Förskolan och skolan spelar en avgörande roll för pojkars och flickors socialisering och för deras kulturella bildning och är därmed också en plats där könsmönster kan brytas.

Det finns inga enspråkiga stater

Nationalistiska strävanden att bygga enspråkiga stater i en mångkulturell värld har inneburit förtryck av minoriteter. Sverige är inte ett land som enbart är ”svenskt” och har aldrig varit det. Gränser har flyttats och gjort finnar, normän och danskar men också balter, tyskar och ryssar till svenskar, eller tvärt om. Invandring såväl som utvandring har alltid pågått och olika invandrade grupper har lämnat ovärderliga bidrag till vår kultur och vårt lands utveckling.

Idag talas cirka 150 olika språk i Sverige. Landet har fem erkända nationella minoriteter – samer, tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar – vars rättigheter till identitet, språk, kulturarv och religion staten i internationella avtal förbundit sig att värna. Samerna har dessutom status som ursprungsbefolkning. Olika röster och erfarenheter måste få komma till tals och känna igen sig i den offentligt stödda kulturen.

Många konstnärer kommer till Sverige med utbildningar från andra länder. Att inte ta till vara denna resurs är ett stort slöseri och ett effektivt sätt att begränsa män-

niskors självrespekt och skapande förmåga. Deras utbildning måste kunna bedömas efter kvalitet och relevans och de måste ges möjligheter att utöva sitt konstnärskap.

Forskning och utbildning behövs

I en globaliserad värld är mångfald en tillgång. De diskriminerande mönstren är långt ifrån alltid tydliga. Behovet av forskning är stort. Det är också uppenbart att det behövs utbildning av tjänstemän och arbetsgivare. Det kräver i sin tur utbildning av utbildarna, såväl vid de konstnärliga högskolorna som i det ordinarie utbildningsväsendet. Den forskande konsten är också i sig ett verktyg för att belysa mönstren och lyfta debatten om diskriminering och utanförskap och om mångfaldens och olikheter-nas positiva inneboende styrka.

Vad Vänsterpartiet vill

- Fördjupad forskning initieras om förutsättningarna för att avskaffa diskriminering och skapa mångfald.
- Fördjupad forskning krävs också när det gäller flickors och pojkers, mäns och kvinnors förhållande till kulturen och möjligheter i kulturlivet samt hur underskottet av män som utövar och tar del av kultur påverkar samhället i stort.
- Överenskommelser träffas mellan myndigheter och kulturinstitutioner om riktlinjer och mätbara mål för arbetet för jämlikhet och jämställdhet. Institutionernas verksamhet följs sedan upp enligt modellen ”göra eller förklara”.
- Uppföljning av jämställdhets-, mångfalds- och handikapplaner och möjlighet att ingripa om dessa inte följs.
- En bred satsning görs på hjälpmedel som ramper, hörselslingor, tecken/syntolkning, textremсор, dubbnig av även icke kommersiellt gångbar barnfilm, dessutom lättläst skön- och facklitteratur, tal- och punktskriftsböcker, taktila och tecken-språkiga barnböcker.
- Utbilda lärare, handläggare och andra lämpliga yrkesgrupper om diskrimineringens struktur och olikheter-nas och mångfaldens positiva kraft.
- Kunskapen om de nationella och invandrade minoriteternas kultur och historia ökas i samhället.
- Utbildningar tillskapas, även på högskolenivå, i och på de nationella minoritets-språken samt om de nationella minoriteternas kulturarv.
- Samhället tar sitt ansvar för och ger stöd till utgivning och spridning av litteratur på

de nationella minoritetsspråken och teckenspråk liksom de större invandrarspråk där utgivningen inte är kommersiellt gångbar.

- Ett system för validering av konstnärsutbildningar från andra länder tas fram och sprids till myndigheter och högre utbildningar i hela landet.

Barnens självklara rätt

”Barn äger allt – utom det man tar ifrån dem”

Jacques Prévert

Att forma sitt första ord, att skapa en hel mening – det är upptäckariver och glädje. Att dansa runt till en barnvisa eller en Mozart-melodi, att lyckas med en konst i klätterställningen, att första gången stå på en scen och sjunga – det kan vara lycka.

Redan som mycket små tar vi till oss musik, bild, dans men också litteratur, berättelser. Det finns goda exempel på kommuner som delar ut födelsedagsböcker till barnen, kommuner där biblioteken ordnar bokprat och teater, kommuner med väl tilltagna lekytor och där det finns ett nära samarbete mellan förskola/skola och kulturskola så att alla barn får pröva på olika konstarter. Tyvärr finns det också många kommuner där detta saknas och där förlegade könsroller tillåts härska och breda ut sig.

Det är samhällets ansvar att ge alla barn i landet lika goda möjligheter att bygga vidare på den första upptäcker- och skaparglädjen, på lusten att söka kunskap och lära sig nya saker, vidga sin värld och få del i nya sammanhang. Det har Sverige åtagit sig när man skrev under FN:s barnkonvention. Enligt denna är vi barn upp till 18 års ålder. Grundläggande är att flickor och pojkar under hela sin uppväxt har tillgång till kulturella verksamheter där de själva är skapande, men också att de får uppleva professionellt utövad kultur inom alla olika genrer.

I bjärt kontrast till detta ideal står kommersialisering av barnkulturen och köns-segregering och exploatering av barns kroppar i media och samhället i stort. Det gäller leksaker, kläder och fritidsverksamheter. Inte minst handlar det om TV-program och film, där filmerna från gigantiska amerikanska filmfabriker i det närmaste trängt ut filmer från andra delar av världen.

Fri tid för kultur

Den nedläggning av fritidsgårdar som ägt rum under senare årtionden får nu förödande följder. Visst finns det positiva undantag, men som helhet saknas det fysiska mötesplatser som är icke-kommersiella och drogfria och där ungdomarna själva är med och påverkar innehållet. Det måste tillskapas fler mötesplatser, där ungdomar också kan utöva och ta del av kultur. Där mötesplatser och gårdar finns och när nya skapas är det viktigt att flickor ges lika stort utrymme som pojkar.

Skolan som kulturinstitution

Förskolan och skolan har ett stort ansvar för barnens tillgång till professionell kultur och för att de deltar i skapande verksamheter och utvecklas på jämlika och jämställda villkor. De estetiska ämnenas roll i skolan måste ges en starkare ställning än idag och de ska inte vara möjliga att välja bort. Alla barn, från förskola till gymnasium, ska ges tillfälle att själva utöva någon eller några konstarter. De ska också via skolan möta professionell kultur, exempelvis en teater- och en dansföreställning varje termin. Konstnärer från de olika konstområdena ska användas som resurser i skolarbetet.

Kulturskolan fyller som frivillig skolform en viktig funktion. Alla kommuner bör ha kulturskolor med ett utbud av ett flertal olika konstarter och konsthantverk. De avgifter som idag gör det svårt eller omöjligt för stora grupper att delta måste tas bort. Kulturskolan kan också medverka till att integrera de estetiska ämnena i skolans hela undervisning. Film, bild, musik, teater kan göra undervisningen mer lustfylld och skapa ny förståelse av den verklighet som vi lever i.

Skolbiblioteken ska ge eleverna (upp till och med gymnasiet) tillgång till ett rikt utbud av media, till såväl skön- som facklitteratur. Ett bibliotek där välutbildad bibliotekspersonal samarbetar med den pedagogiska personalen kan locka fram och tillfredsställa pojkars och flickors läslust, nyfikenhet och forskarintresse, och dessutom hjälpa dem att orientera sig bland nya media och i flödet av information på nätet. Små förskolor som inte ligger i anslutning till någon grundskola och inte har eget skolbibliotek ska ändå ha ett väl tilltaget bokbestånd som hålls aktuellt i ett kontinuerligt samarbete med folk- eller skolbibliotek.

Undersökningar visar att fristående skolor genomsnittligt erbjuder färre skolbibliotek, författar- och teaterbesök än de kommunala skolorna. Tillstånd för och bidrag till fristående skolor ska villkoras mot att de lever upp till krav på kultur i skolan.

Utbildningar och forskning

Om vi ska nå målet att alla barn och unga ska ha rätt till kultur, så behövs det kompetensutveckling och utbildning av lärare, museipedagoger, konstpedagoger, dans- och teaterpedagoger, barn- och skolbibliotekarier, kommunala barnkultursamordnare m.fl. De utbildningar som behövs ligger huvudsakligen på högskolenivå. En stor kompetens att ta till vara i utbildningarna finns också bland konstnärerna inom de olika konstområdena.

Forskning är nödvändig om vi framöver ska kunna satsa samhällets resurser rätt. Idag finns statistik om barn och unga som kulturkonsumenter, men det saknas kunskaper om i vilken mån barnen är aktiva deltagare och framför allt saknas, som barnkulturutredningen 2006 visade, undersökningar där barnen själva fått berätta vad de vill ha och vad de tycker.

Vad Vänsterpartiet vill

- Alla barns och ungas rätt till kulturupplevelser och eget skapande görs till ett nationellt ansvar och statliga medel avsätts för detta.
- Kommunerna åläggs att redovisa en årlig barnkulturplan som kontinuerligt följs upp.
- Lek och skapande måste vara en självklar rättighet för alla barn och därmed också lekens och konstens plats i skolan.
- Alla elever fr.o.m. förskolan ska ges tillfälle att utöva någon eller några konstarter och dessutom möta professionell kultur. Konstnärer från de olika konstområdena bör användas som resurser i skolarbetet.
- Fristående skolors tillstånd och bidrag villkoras mot att eleverna ges tillgång till skolbibliotek, teater- och dansföreställningar, författarbesök och övrig kultur.
- Kulturskolan skrivs in i skollagen, alternativt i kulturlagen, och görs avgiftsfri. Den samarbetar med för-, grund- och gymnasieskolan för att integrera de estetiska ämnena i undervisningen.
- Skolbibliotek med tillräckliga medieanslag, väl tilltagna öppettider och specialutbildad personal ska finnas i såväl grundskola som gymnasium. Detta förs in i skollagen, alternativt i kulturlagen. Skolbiblioteken skrivs också in i skolplanerna.
- Kraftiga satsningar görs på fritidshemmen. För de små barnen behövs lekutrymmen inne och utomhus.
- Det görs obligatoriskt för kommunerna att ha fritidsgårdar. Satsningar sker även på

andra mötesplatser, replokaler för musikutövarna och scener för teater, dans och andra framträdanden.

- En nationell scen för barn- och ungdomsteater tillskapas.
- Utbildning resp. fortbildning anordnas för lärare, beslutsfattare och andra lämpliga yrkesgrupper.
- Satsningar görs på forskning om barns och ungas kulturupplevelser.

Vår historia, vårt kulturarv

”I många verk, likgiltigt om furstar, prelater eller spekulerande mecenater har rest anspråk på att äga dem, fanns klasslöshetens element från början, tack vare att konstnärerna följt sitt eget verklighetssinne, satt sig över fördomar och gränsdragningar. Den sociala pånyttfödelsen, övertagandet av upptäckter och erövringar ur händerna på de härskande, etablerandet av den egna makten, grundläggandet av vårt eget vetenskapliga tänkande, detta var teman vi kunde föreställa oss för konsten.”

Peter Weiss: Motståndets estetik, övers. Ulrika Wallenström

Kultur är en tolkning av oss, av vår tid, vårt förflutna och våra visioner. Den som tolkar anger tonen i det offentliga samtalet. Museer och arkiv är folkbildande institutioner och bärare av vårt kulturarv, institutioner för vårt kollektiva minne, arenor för kulturella möten och uttrycksformer. Historien, och därmed kulturarvet, är en oundgänglig del av kulturpolitiken, av vår förståelse för vilka vi är och i vilket sammanhang vi hör hemma. Men vem tolkar vårt förflutna?

Berättelsen om det förgångna ändrar sig

Få vet idag hur det gamla klassamhället såg ut och hur nära det är vår tid, få vet vad arbetarrörelsen har gjort för välståndet i landet.

Det välfärdssamhälle som nu håller på att förstöras – med sina ideal av solidaritet och jämlikhet – var historiskt sett mycket nytt och mycket skört. Berättelsen om det förgångna ändrar sig allt efter som vår blick skiftar fokus. Därför är det så oerhört viktigt att värna om en historieskrivning som berättar om den sociala välfärdsstaten och dess visioner om ett solidariskt samhälle. Rösträtt, yttrandefrihet, jämlikhetsideal, folkbildning och vanliga människors möjligheter till kulturutövande är resultat av en lång och svår kamp.

Mer än föda och bostad

Människornas kamp för värdighet handlar om något mer än om föda och bostad. Arbetarrörelsens historia går hand i hand med kulturens. Vägen till våra konstnärliga

utbildningar och vårt offentliga kulturliv går bland annat via folkrörelsernas, folkbildningens och läsecirkulans historia.

Utan historia bäddar vi för fatala politiska misstag

Vårt kulturarv blir aldrig komplett utan de arbetandes, de fattigas, kvinnornas, de röstlösas, de förtrycktas och förföljdas historia. Vi lever bara någon generation från den tid då man auktionerade bort fattigbarn till lägstbjudande och då romer registrerades och förbjöds att bli bofasta och att gå i skola. De fattigas och rättslösas erfarenheter är en del av vårt lands erfarenheter. Ett historielöst samhälle är ett kulturlöst samhälle vilket bäddar för återupprepningar av fatala politiska misstag och demokratifientlig maktutövning.

Återta historieskrivningen!

Det brådskar alltså att återta historieskrivningen. Våra kulturarvsinstitutioner ska användas i sökandet efter vår historia och som arenor för att levandegöra och visa upp den. Museer och arkiv bör, med användande av modern teknik, göras till öppna dynamiska kultur- och forskningscentra för såväl dagens som morgondagens brukare. De ska uppmuntra professionell forskning om vår historia men också uppmuntra och ge stöd till initiativ av grupper av vanliga ortabor, föreningar och skolklasser som söker sin och sin bygds, sitt samhälles historia. Uppdrag ska ges till en enskild institution att samla upp och sprida de resultat som kommer fram och att fungera som en resurs för att hjälpa övriga institutioner med att tillämpa genus- och klassperspektiv i redovisning av projekten och i hela sin verksamhet.

Inga entré- eller kursavgifter får hindra människor från att delta i det arbetet eller ta del av vad museerna har att erbjuda. Museer och arkiv måste kännas intressanta och naturliga att besöka och tala ett språk som vi alla förstår. Med digitaliseringen har institutionerna nya möjligheter att arbeta med olika teman och att bryta upp en hierarkisk, könsblind, etnocentrisk världsbild som samlingarna av tradition representerat. Museerna bör också utveckla metoder att söka upp människorna på de platser där de befinner sig.

Statens ansvar

Staten måste ta ett övergripande ansvar för att vårda såväl det materiella som immateriella kulturarvet. Det är hög tid att inkludera hela kulturarvet i det samhälleliga ansvaret: kvinnornas kulturarv, lokalsamhällets folkliga kultur, teatrarnas, film-

historiens museiföremål och arkivalier, de nationella minoriteternas och de invandrade gruppernas kulturarv – hela den komplexa rikedom av olika erfarenheter. Och hela klassamhällets historia ur olika perspektiv.

Tillgången till vår historia ger oss nya möjligheter att använda kulturarvet för att blicka framåt. Lärdomar från historien och tillgången till ett levande kulturarv ger oss den nödvändiga kompassen för att vi ska kunna orientera oss i såväl vår egen samtid som framtiden. En sådan kunskap är ett oundgängligt verktyg när vi vill utveckla och omforma samhället på ett rättfärdigt sätt – också inom kulturens område.

Vad Vänsterpartiet vill

- Staten tar det övergripande ansvaret för att vårda och bevara vårt kulturarv, såväl det materiella som det immateriella. Staten ansvarar också för att regionala och lokala instanser tillförsäkras resurser för att göra kulturarvet tillgängligt.
- Museer och arkiv tillförsäkras resurser för att uppmuntra och stödja projekt där forskare men också föreningar, skolklasser och enstaka individer undersöker klassamhällets och folkhemmets historia.
- En strategi arbetas ut för att göra våra museer till dynamiska kulturcentra som motsvarar kraven i morgondagens samhälle.
- Fritt inträde införs på statliga, regionala och kommunala museer.
- En resursenhet inrättas vid någon av våra institutioner för att samla in erfarenheter från olika forskningsprojekt och bistå museerna med genus- och klassperspektiv på deras arbete.
- Ett kvinnohistoriskt och ett immigrationshistoriskt museum inrättas, och regionala och lokala museer uppmuntras att skildra folkets arbete och liv.
- Särskilt intresse ägnas de nationella minoriteternas möjligheter att tillvarata sitt kulturarv.

Av egen kraft – om folk- och amatörkultur

”Vägra betrakta kulturskapare som företagare – de är forskare och i sitt kreativa arbete i princip lika oanvändbara som grundforskare.”

Ylva Eggehorn, DN Kultur 17 nov. 2008

I Vänsterpartiets strävan efter en demokratisk kulturpolitik har folkkulturen stor betydelse. Folkkultur har sin förankring i utövarnas lokala, regionala eller etniska identitet liksom i folkrörelse- och amatörkultur. Folkkultur kan vara både traditionell och nyskapande, den förmedlar kulturarvet, men den förändras och utvecklas också ständigt. Det svenska körlivet som tillhör de främsta i världen, amatörteatrarna liksom musik- och dansgrupper sjuder av liv och experimentlust. Det sker ett ständigt utbyte av erfarenheter, kunnande och idéer i kontakter mellan amatörer och professionella och i folkkulturen är gränserna mellan dessa kategorier inte sällan flytande.

760 000 amatörer

Amatörkulturen är en folkrörelse som spänner över hela det kulturella fältet. Hit hör även arrangörsföreningarna. Amatörkulturen organiserar runt 760 000 medlemmar. Den engagerar människor i körer, i dans, musik, teater, litteratur, bildkonst, film- och fotoverksamheter. De flesta, närmare en halv miljon medlemmar, finns inom hembygds- och kulturarvsföreningar. De spelar en viktig roll när det gäller att bevara och levandegöra det materiella kulturarvet och hantverkstraditionerna lika väl som det immateriella kulturarvet i form av t.ex. danser och låtar. Kulturarvet skiljer sig från bygd till bygd och kan i vår gränslösa värld bidra till lokalt förankrad folkkultur som stärker utövarnas självkänsla och inger stolthet över den egna bygdens kulturella rikedom.

Amatörkultur kan definieras som alla former av icke yrkesmässigt utövande av någon av de etablerade konstarterna. Det aktiva kulturutövandet är lika viktigt som

tillgängligheten till professionell kultur. Amatörkulturen förenar på ett självklart sätt kulturens eget inneboende värde med kulturens instrumentella värde, dess nytta för individen och samhället. Amatörkulturen är starkt knuten till kulturutövarens ideella kraft. Det är därför den ofta tas för given, något som gör att den lätt kommer på undan tag i den kulturella debatten och därmed också i budgetsammanhang.

Samlat ansvar och höjd status

Det nationella ansvaret för folkkulturen inklusive amatörkulturen är splittrat mellan olika instanser: Ungdomsstyrelsen, Kulturrådet och Folkbildningsrådet. Samhällets ansvar för folkkulturen måste förtydligas och en instans utses som tar ett samlat ansvar för de statliga insatserna för folkkulturen. Vänsterpartiet vill få bort det splittade ansvaret och häva bristen på medel och därmed höja folk- och amatörkulturens status och ge dem förbättrade möjligheter att verka. Amatörkulturen måste få den uppmärksamhet den förtjänar och kunskapen om dess villkor och betydelse öka. Det samlade ansvaret på nationell nivå ska följas av tydligt ansvar på regional och lokal nivå.

Gränser är till för att överskridas

Bidragsreglerna måste anpassas till amatörkulturens sätt att fungera. Regler behövs som stimulerar till mötesplatser med verksamhet där unga och gamla utövar kulturaktiviteter tillsammans. I amatörkulturen skapas möten som överbryggar åldersmässiga, kulturella och etniska klyftor mellan människor. Beskattningen av kultur- och idrottsföreningar måste ske på lika villkor.

Det finns en outnyttjad potential i amatörkulturen. Det har visat sig att amatörer tillsammans med yrkesutövande konstnärer kan förnya det professionella kulturlivet. Samarbetsprojekt har resulterat i att professionella och amatörer på ömse håll upplevt att mötet med den andra parten och med det lokala kulturarvet givit såväl konstnärligt resultat som kunskapsutbyte och fördjupad gemenskap.

Samarbeten mellan amatörer och professionella skapar också ingångar för lokalbefolkning och medverkande amatörer till det professionella kulturutbudet. Vi vill se modeller för ett mer jämlikt och långsiktigt hållbart samarbete mellan yrkesverkssamma kulturutövare och amatörer. Ett utvecklat samarbete kräver också att fler tjänster för amatörkulturkonsulenter inrättas på regional och lokal nivå.

Exempel på förnyelse inom folkkulturen är den s.k. Community art, där en professionell producent arbetar tillsammans med en grupp människor på en institution, en

arbetsplats eller i ett bostadsområde. Det kan handla om samarbeten med folkrörelser, fack eller andra föreningar och resultera i verk som gestaltar människornas erfarenheter.

Möten över kulturgränser utgör en spännande del av folkkulturen. Den så kallade världskulturen, där människor från skilda delar av världen möts, spelar tillsammans och inspireras av varandra, inrymmer kulturyttringar av såväl amatörer som professionella. De interkulturella uttrycksformerna befinner sig i stark utveckling. De underlättar inte bara integrationen utan tillför framför allt kulturlivet helt nya dimensioner.

Vad Vänsterpartiet vill

- Det nationella ansvaret för folkkulturen inklusive amatörculturen samlas till en enda statlig myndighet. Det samlade ansvaret på nationell nivå följs av ett tydligt ansvar på regional och lokal nivå.
- Konsulenttjänster för amatörcultur inrättas på lokal och regional nivå.
- Regelverket ändras för att underlätta tillkomsten och utvecklingen av mötesplatser med åldersintegrerad verksamhet.
- Skattereglerna för kulturföreningar ska vara lika förmånliga som reglerna för idrottsföreningar.
- Ökat stöd till utvecklingsarbete och forskning. Modeller för samarbete mellan professionella och amatörer utarbetas.
- Folk- och amatörculturen ges bättre möjligheter till internationellt utbyte och gränsöverskridande kulturuttryck främjas.

Fritt och frivilligt – om folkbildningen

”Jag äger inte ett enda träd, och ändå är skogen min.”

Hans Børli

Studieförbunden och folkhögskolorna utgör tillsammans en av landets största kultur-scener. Folkbildningen erbjuder ett klimat som gynnar den s.k. gemensamma värde-grunden med dess syn på alla människors lika värde, på jämställdhet mellan könen och på det mångkulturella samhället, ett livslångt lärande och ett samspel mellan människor i alla åldrar. Folkbildningen ger utrymme åt människor med olika politisk tillhörighet och olika religioner lika väl som åt människor utan politisk eller religiös tillhörighet. Fritt och frivilligt är grunden. Med för många byråkratiska direktiv riskerar vi att få mer likformighet än mångfald.

Skilda ambitioner – samma kurs

Folkbildningens konstnärliga linjer och kurser är ofta en ingång till högskoleutbildningar i dans, teater, bildkonst, musik, litteratur och skrivande. För en del av folkbildningens kursdeltagare står den personliga utvecklingen i fokus. Man känner en önskan att få uttrycka sig genom konsten och deltar för sin egen förkovrans skull. För andra gäller att man ser en yrkesframtid inom kulturen. Det enastående med folkbildningen är att dessa två kategorier av bildningssökande befinner sig på samma kurs. Studieförbunden med alla sina lokala studiecirklar och kulturevenemang fångar upp människor i sin närhet. Otaliga cirklar runt om i landet ger män som kvinnor möjlighet att uttrycka sig via konstarterna.

Jämställdhet och mångfald

Folkbildningen för könsuppdelad statistik över sina deltagare. Av den framgår att

männen är i tydlig minoritet i estetiska kurser och cirklar. I utredningen Folkbildning i brytningstid 2004 konstateras att folkbildningen med sina kurser och cirklar inte når män och kvinnor med utländsk bakgrund i en utsträckning som motsvarar befolkningens sammansättning. Det är ingen självklarhet att en ung man som kommit till Sverige som ensam flyktingbarn eller en kvinna från en by i en helt annan kultursfär känner sig hemma i det svenska folkbildningssystemet. Folkbildningen bör inom sig analysera situationen utifrån såväl genus- som mångfaldsperspektiv och vidta åtgärder för att ta till vara mångfalden och uppnå en bättre balans mellan män och kvinnor.

Egna livserfarenheter och fönster mot omvärlden

Idag tjänar folkbildningens metoder och pedagogiska insikter som inspiration för övriga utbildningar. Att förhålla sig till människors tidigare livserfarenheter och kunskaper är själva utgångspunkten för folkbildningens pedagogik. Det handlar om att inom ramen för en demokratisk miljö ta till vara deltagarnas historia.

Tillsammans med våra nordiska grannländer förvaltar vi folkbildningens traditioner och bildningsvägar. Till folkbildningens styrka hör att den förmår fånga upp nya rörelser i en ständigt föränderlig värld. Den dynamik som detta skapar är en förutsättning för att fler ska kunna delta i samhällsbyggandet. Folkbildningens stora utmaning är att ständigt öppna fönster mot sin omvärld och betrakta den med nya ögon.

Folkbildning i hela landet

Idag ser vi en kraftig ökning av folkhögskolor som etablerar sig i närheten av och i de stora städerna. Utmaningen för samhället blir i framtiden att upprätthålla folkbildning – folkhögskolor och studieförbund – även på landsbygden och i de mindre städerna.

Vad Vänsterpartiet vill

- Folkbildningens suveränitet och rätt till profilering måste slås fast och därmed friheten att tillsammans med deltagarna skapa sina egna kurser och studiecirklar.
- Folkbildningen får inte utvecklas enbart till en uppdragsutbildare åt arbetsmarknaden utan bör betraktas som en kulturell frizon.
- Folkbildningen ska vara öppen för alla som söker sig dit samtidigt som den arbetar för att få med nya grupper utifrån ett mångfalds-, genus- och klassperspektiv.
- Staten ska i samtal med kommuner, regioner/landsting och folkrörelser lägga fast hur det ekonomiska ansvaret för folkbildningen ska tas och fördelas.
- Studieförbundens närvaro i alla kommuner ska säkras och stärkas.

- Etablerande och bevarande av folkhögskolor i hela landet ska stödjas
- Folkbildningen ska ges bättre ekonomiska förutsättningar att samarbeta med grannländerna och i större utsträckning arbeta internationellt.
- Särskild hänsyn ska tas till de nationella minoriteterna och deras behov av egna folkhögskolor och folkhögskolekurser.

Infrastruktur – vägar och spår till kulturen

”Kulturpolitikens viktigaste uppgift är att skapa och vidmakthålla en kulturens infrastruktur (alltifrån fasta institutioner till ett generöst konstnärsstöd) där ett fritt och i grunden okontrollerbart kulturliv kan odlas.”

Bengt Göransson, Skuggutredningen 17 november 2008

För att konsten ska möta medborgarna måste det finnas system för kulturens infrastruktur som lokaler, förmedlare, arrangörer och pedagoger. Det måste också finnas en fast ekonomisk grund för att komplettera den mängd kortsiktiga projekt som präglar kulturområdet.

Inga marknadshyror för kultur

I arbetarrörelsens barndom var kampen för egna möteslokaler livsviktig och i hela landet skapade man egna folkets hus, folkparker och andra mötesplatser för kultur och underhållning. Det ekonomiska ansvaret har delvis tagits över av stat, kommuner och landsting och solidariskt finansierats genom skatter. När samlingslokaler och fastigheter av betydelse för sammanhållningen i bygden och kommunikationen mellan människor förfaller, då måste samhället träda in. När institutionernas hyror stiger till och över marknadsnivå så att verksamheterna urholkas, då måste man säga stopp. Det behövs nya regelverk för såväl statliga som kommunal- och landstingsägda lokaler för kulturverksamhet.

Statens system för hyressättning av kulturlokaler har blivit alltmer ohållbart. I samma takt som statens egna lokaler hyressätts efter marknadsmässiga principer ökar behoven av anslag till dessa verksamheter. Detta leder till onödig byråkrati, rundgång av pengar och ger en felaktig bild av anslagets storlek. Dessutom stiger anslagen sällan lika mycket som kostnaderna när hyrorna höjs.

Kulturen ska finnas i människors närhet och vardag

Det är ett demokratiskt krav att man i hela landet, oavsett bostadsort och inkomst, ska ha tillgång till kultur. Men det ansvaret kan inte vila på konstnärerna. Det måste finnas lokala krafter som förmedlar kontakter, bygger upp nätverk, garanterar kvaliteten och stimulerar efterfrågan. Viktiga funktioner har kulturföreningar och lokala kulturgrupper, liksom kultureksekreterare och andra som är förmedlande länkar mellan konstnärerna och publiken. Mer eller mindre ideellt arbetande arrangörer och arrangörsföreningar är av grundläggande betydelse för att kulturen ska nå ut. Därför måste det finnas ett ordentligt tilltaget arrangörsstöd och möjligheter för de ideellt arbetande arrangörerna att få utbildning för sin viktiga uppgift.

Kulturpedagoger är en grupp som kan skapa den nödvändiga kontakten och förståelsen för kulturen hos breda grupper, inte minst barn och ungdomar. Pedagogernas uppgift är att föra in kulturen i skolan och arbetslivet och rent allmänt i människors vardag. De behövs på kulturinstitutionerna och på samhällets övriga institutioner där människor av olika anledningar vistas.

Vi lever allt längre och vistelsen i äldreboende kan bli långvarig, för många även deprimerande. Äldre människor är som alla andra i behov av kultur – bilder, berättelser, teater, musik och dans. Även som äldre behöver vi tillgängliga uterum, trädgårdar och parker, att vistas i. Sådana rum kan fyllas med särskilt innehåll, för sinnesro och rekreation: en eftermiddagskonsert i parken eller en vackert odlad trädgård i ögon- och arbetshöjd för en rullstolsburen.

Ekonomi har gröpts ur av stigande kostnader

Uppräkningen av anslagen för ökade kostnader för hyror och löner liksom andra omkostnader är otillräcklig. En del verksamheter, som den fria scenkonsten och amatörkulturen, får ingen uppräknings alls. Ekonomi har under många år gröpts ur på grund av fördyringen och många fria kulturverksamheter ger upp eller får allt svårare att överleva.

Digitala vägar och upphovsrätt

Nätets utveckling har på kort tid öppnat en rad nya sociala möjligheter att skapa och sprida kultur. För många människor har det inneburit ett mer aktivt, deltagande förhållningssätt till kulturen, vilket syns i allt från remixkulturen på YouTube till hur artister kommunicerar med sina fans. Det är en omvälvande process vi är mitt uppe i,

och som redan har fått en stor positiv betydelse för kulturlivet och människors tillgång till kultur.

Fildelningsfrågan kan inte lösas genom förbud. Möjligheterna att kopiera för personligt bruk bör tvärtom breddas, och det bör vara tillåtet att tillgängliggöra upphovsrättsskyddat material så länge det inte sker kommersiellt. Nya system för kompensation till upphovsrättsinnehavarna måste utarbetas.

Staten behöver ta ett aktivt kulturpolitiskt ansvar under den omstrukturering som pågår i stora delar av kulturekonomin. Vi vill att fler artister ska kunna ägna sig åt musik på heltid, och att fler filmer ska kunna produceras. För att nå dit vill vi se kulturpolitiska satsningar: bland annat vill vi upprätta digitala bibliotek för film och musik, med en väl tilltagen biblioteksersättning.

Vad Vänsterpartiet vill

- Arrangörstödet för icke vinstdrivande arrangörer i hela landet utökas kraftigt och arrangörerna erbjuds utbildning för sin uppgift.
- Alla kommuner och landsting/regioner bör ha kultursekreterare, konsulenter eller motsvarande i tillräcklig utsträckning för att täcka varje område.
- En modell för hyresberäkning baserad på endast faktiska driftkostnader införs för kulturlokaler som tillhör stat, kommuner och landsting.
- De statliga anslagen till allmänna samlingslokaler och till offentliga kulturlokaler höjs och överenskommelser träffas med kommuner och landsting om hur kostnaderna ska fördelas.
- Pris och löneomräkning (s k PLO) på statliga anslag bör utgå till samtliga kulturverksamheter
- Allas tillgång till den digitala tekniken och Internet säkras
- Upphovsrätten ska värnas
- Möjligheten att inrätta digitala bibliotek ska undersökas.

Det offentliga rummet

”Kultur är statyer. Barnkultur är när man får klättra på statyerna.”

Alva Maria, 5 år

Vårt samhälle präglas av bilder och synintryck i olika former. Vi lever i ett flimmer och ett brus varhelst vi befinner oss, hemma eller i stadslandskapet. Bild- och ljudflödet ingår i själva livsluften, som något naturligt och ofrånkomligt. Tystnad och stillhet har förvandlats till exklusiva bristvaror, även på landsbygden. Det offentliga rummet, som alla äger rätt att vistas i, håller på att förvandlas till för pengar köpt reklamplats.

Konst hellre än reklam

Vi vill att den offentliga miljön ska präglas av social gemenskap, av konst och upplevelser. Stat, landsting och kommuner måste ta ett ökat ansvar för konsten i alla offentliga miljöer och för att såväl offentliga som privata byggherrar tillämpar procentregeln – minst en procent av byggkostnaderna till utsmyckning. Den kommersiella reklamens plats måste begränsas. Istället ska det finnas mer plats för information om kulturella och sociala arrangemang. Det ska även finnas platser i städerna där man kan utöva t.ex. graffiti utan att tvingas bryta mot lagen.

En god livsmiljö på en ort ska präglas av balans mellan det offentliga och det privata. Det är en fråga om demokrati att det ska finnas många icke-kommersiella mötesplatser där vem som helst kan utöva och möta kultur.

Arkitektur och formgivning

En byggnads arkitektur har både ett bruksvärde och ett estetiskt eller symboliskt värde. Arkitekturen speglar i hög grad sin tids samhälle och de värderingar som är förhärskande. Byggs det för liv och människor eller för vinst och profit? Även form- giv-

ning, design, har en stor betydelse i människors vardagsliv. Det är viktigt att ge alla möjligheter att ta del av god och funktionell formgivning både inom arbetslivet och på fritiden. En parksoffa är till för att sitta på och även för att vara estetiskt tilltalande. Den ska inte formges för att hindra människor från att sova på den.

Det behövs en bred och vitaliserande debatt kring arkitektur, stadsplanering och formgivning av det offentliga rummet. Det är viktigt att arkitekturen tar ett socialt och miljömässigt ansvar och att de estetiska egenskaperna tillgodoses vid sidan av de funktionella. Den måste möta människors krav på ett fungerande vardagsliv och möjligheter till social gemenskap. Även offentliga miljöer som sjukhus, skolor och fängelser ska präglas av nytänkande och utformas efter mänskliga behov. Stadsplaneringen, som av tradition är en domän för män, måste ges ett feministiskt perspektiv. Den måste också genomsyras av ett barnperspektiv – en miljö som är bra för barn är bra för alla!

Bevara äldre industrimiljöer

Vi måste värna och bevara äldre kulturmiljöer, som nu ofta ställs mot krav på nybyggnation och ökat utrymme för kommers och bilism. Äldre industrimiljöer kan ha ett högt kulturhistoriskt värde då de påminner om tidigare epokers arbetsliv och kan tillföra ytterligare mötesplatser.

Tillgänglighet för alla

Den fysiska miljöns utformning har stor betydelse för människor med funktionsnedsättning. Vi anser att tillgänglighetskrav ska styra utformningen av den fysiska miljön i högre grad än vad som sker idag. En utom- och inomhusmiljö som är bra för barn och för personer med funktionsnedsättning är en miljö som är bra för alla.

Vad Vänsterpartiet vill

- Privatiseringen av det offentliga rummet måste stoppas och fler icke-kommersiella mötesplatser skapas inom- och utomhus.
- Varje galleria ska ha sittplatser utan konsumtionstvång och minst en icke-kommersiell lokal eller kulturhörn.
- Utrymme för föreningars och grupperns möjligheter att affischera för kulturevenemang prioriteras i det offentliga rummet framför utrymme för reklam
- Möjligheterna till konstytrningar i det offentliga rummet ökas.
- Mer resurser avsätts till offentlig utsmyckning inom stat, kommuner och landsting.

- Arkitektur och formgivning som präglas av socialt och miljömässigt ansvar och boendes önskemål främjas.
- Bevara och skydda äldre och yngre kulturmiljöer.
- Krav på tillgänglighet måste tillgodoses vid utformningen av den fysiska miljön.

Ingen konst utan konstnärer

”Jag har i mer än tre decennier varit verksam som författare och har fan i mig inte en enda dag baserat min verksamhet på något annat än arbete.”

Niklas Rådström, DN Kultur 17 november 2008

Det är dags att samhället tar ansvar för de utövande konstnärerna och deras specifika situation. Än idag domineras synen på den stora gruppen av arbetande konstnärer av två felaktiga uppfattningar: dels att de – trots långa utbildningar och hög kompetens – antas kunna utföra sitt arbete mot en mycket låg eller ingen ersättning alls, och dels att en konstnärs verksamhet inte skiljer sig från den gängse småföretagarens.

Dessa uppfattningar gör att många konstnärer, vilka liksom alla människor arbetar bäst under trygga förhållanden, tvingas leva under ytterst osäkra ekonomiska villkor, men också att de tvingas in i ett entreprenörskap som kanske inte alls passar för deras verksamhet. Trots att den egna företagarens eller den fast avlönade arbetarens förutsättningar skiljer sig kraftigt från konstnärens, så antas hon eller han fungera i ett system som är anpassat efter den fasta månadslönen eller småföretagets struktur. Detta leder ofta till att konstnären hamnar utanför de vanliga försäkringssystemen med rätt till a-kassa, pension eller sjukförsäkring.

Försörjningslös – inte arbetslös

Konstnärens värde i samhället kan inte mätas strikt ekonomiskt. Men samhället har inte tagit till sig den insikten förrän det accepterar att konstnärens arbete har ett pris som samhället måste betala med en motprestation i form av trygga anställnings- och pensionsvillkor. Samhället måste inse att en av de omständigheter som präglar denna yrkesgrupp är att det är skillnad på att vara försörjningslös och arbetslös. En konstnär utför mestadels sitt arbete utanför fasta avtal eller regelbundna inkomster och utan att ha någon som helst garanti för att det ska ge ett överskott att leva på. Arbetsområ-

det innehåller ofta långa och osäkra processer fram till det färdiga resultatet. Det kan också gå lång tid mellan uppdragen. Många konstnärsgupper är frilansare och passar helt enkelt inte in i det rådande regelverket.

För att ändra systemet eller skapa en större rörlighet för kulturarbetarna krävs insikt om deras arbetssituation. Exempelvis tvingas en bildkonstnär som har A-kassa gesken av att han eller hon inte målar för att få ut någon ersättning. Samma problematik gäller frilansande skådespelare, dansare eller musiker som, även då de befinner sig mellan kontrakt, måste hålla sin röst, sin kropp, sin yrkesskicklighet i form.

De skattemässiga oklarheter som författare och andra upphovsmän råkar ut för när det gäller ersättningar från utlandet och royaltyn är ytterligare exempel på den bristande insikten om konstnärernas specifika situation.

Ålder och bakgrund spelar roll

Ett annat problem inom kulturarbetarsektorn är att rekryteringen till de konstnärliga utbildningarna ofta blir alltför snäv, alltför likriktad. För att åstadkomma en större bredd och djupare komplexitet inom konstnärsgруппerna bör eleverna på de konstnärliga utbildningarna sökas i skilda erfarenhets- och åldersgrupper.

Samhället ska ta ansvar för – och göra bruk av – konstnären

Det konstnärliga uttrycket och konstnärens värdighet och trygghet måste få utrymme i samma verklighet. Det är ingen tvekan om att samhället behöver sina konstnärer, men konstnärerna behöver också samhället. Som kulturnation och samhälle konsumerar vi våra konstnärers verk. För detta måste vi givetvis betala gemensamt.

Det är ett modernt samhälles plikt att ta ansvar för alla sina medlemmar och yrkeskategorier, alltså även för konstnärer som inte producerar bästsäljare. Vi måste ge konstnärerna möjlighet att försörja sig hela året, inte bara under de perioder då de är kontraktsanställda. Därtill bör samhället bli bättre på att ta sina konstnärer i bruk, skapa ytor där de samverkar med andra yrkesgrupper, exempelvis i skolor, vid stadsplanering, i högskoleutbildningar. Samhällets olika institutioner – inte bara de konstnärliga – kan öppnas för projekt där kulturarbetare från olika områden deltar.

Vad vänsterpartiet vill

- Kulturanslagen måste höjas. Kulturområdet är underförsörjt och arbetande konstnärer har rätt till en rimlig försörjning.
- Trygghetssystemen, sjukersättning, pension och A-kassa, måste anpassas till

konstnärernas situation och handläggarna inom dessa sektorer ges utbildning under medverkan av utövande konstnärer från de skilda konstområdena.

- Skattesystemen måste förenklas och anpassas till konstnärernas arbetssätt och möjliggöra rörlighet i hela landet och utbyten med andra länder.
- Frilansarnas möjligheter till försörjning och kompetensutveckling förbättras genom att den tredje anställningsformen, de s.k. allianserna, teater-, musik- och dansallianserna, byggs ut med fler platser.
- Konkreta möjligheter för konstnärer att samarbeta med andra yrkesgrupper i samhället bör tillskapas (exempelvis bildkonstnärer och arkitekter; skådespelare och skolelever; författare och jurister, läkare eller lärare;).
- Upphovsrätten måste värnas inom samtliga konstområden.
- Kollektivlösningar ska stödjas på skilda områden, exempelvis i fråga om ateljéer, verkstäder och lokaler.
- Möjligheterna för konstnärer att söka offentligt ekonomiskt stöd i form av bidrag och stipendier utvecklas och breddas.
- Rekryteringen till de konstnärliga utbildningarna breddas.

Litteratur och läsande

”Jag tror inte att man blir god av att läsa böcker. Men jag tror att böcker kan så nödvändigt tvivel på att man är så god som man tror.”

Jenny Tunedal, Aftonbladet 3 juli 2008

Litteraturen är ett arkiv för människans samlade fantasier, drömmar och begär, den kan underhålla, oroa, skapa debatt, chockera, trösta. När vi läser en bok gör vi andras erfarenheter till våra egna. Vi tvingas ta del av skilda ståndpunkter, se genom många olika ögon, förstå många olika sätt att leva och handla. Läsminnen kan bli lika starka som verkliga, levda minnen. Läsningar kan bli referenser, ankare att förtöja vid när som helst i livet.

Litteraturen lever på en huvudsakligen kommersiell marknad men når också människor tack vare samhällets stöd. Skolan ansvarar för att eleverna lär sig läsa. Skolbiblioteken har ett dubbelt ansvar – både att främja läslust och att vara en resurs för undervisningen. Därför är de viktiga. Ansvar för att barnen kommer i kontakt med läsande och berättelser redan långt före skolåldern ligger oftast på hemmet, men barnbibliotekarier och barnvårdscentraler gör en stor insats genom att informera föräldrarna om vilken roll de spelar för barnets språkutveckling. Bibliotek som ordnar bokcaféer och BVC och förskolor som delar ut födelsedagsböcker är positiva exempel.

Läsfrämjande

Vi kan se att kvinnor och flickor läser mer skönlitteratur än män och pojkar och även att läsandet är mer utbrett i medelklassen än hos arbetarna. Vi vet också att många läsfrämjande åtgärder fungerar: Tillgång till bibliotek på arbetsplatser, i fängelser, på vårdinrättningar och i äldreboenden, statligt subventionerade billighetsutgåvor av kvalitetslitteratur som når ut via kiosker och arbetsplatsbibliotek, läsprojekt på klassiskt manliga industriarbetsplatser där pappor själva börjar läsa för att sedan läsa för

sina barn ... möjligheterna är många. Sådana projekt och verksamheter behöver samhällets stöd och ger mångfald tillbaka till samhället.

Samhällets ansvar för sina författare

Idag tar en författare (som inte äger en förmögenhet) en mycket stor risk då hon eller han skriver. Författaren lägger ner sin tid och sin kraft utan att veta om arbetet kommer att ge någon lön eller om det ens kommer att kunna slutföras. Om det väl kan slutföras finns det inga garantier för att hon eller han finner en förläggare som är villig att ta sig an verket. Och även om författaren hittar en förläggare till sitt verk, går det ändå inte att vara säker på att boken når läsarna, något som i hög grad är beroende av om den marknadsförs av förlaget, får recensioner i media och hur den enskilda recensenten i så fall ser på den.

Hur ska samhället – som ser det som en självklarhet att kunna ta del av sina författares verk – skydda denna sköra process? Hur skall samhället skydda den litteratur som inte säljer i mångtusentals exemplar, som inte ådrar sig stor uppmärksamhet i medierna, som inte igenkänns eller enkelt kan förklaras av sin samtid? Det går inte att avläsa litteraturens värde i antal läsare. Litteraturen, liksom övrig konst, tillfaller samhället som kulturellt kapital, och för det bör samhället betala.

Litteraturstöd och mångfald

I ett hårdnande kommersiellt utgivningsklimat blir det allt svårare att försvara utgivningen av litteratur som inte förväntas att vara ekonomiskt lönsam. Det statliga litteraturstödet är ett efterhandsstöd som kompenserar förlaget för en del av kostnaderna i samband med tryckning och utgivning av kvalitetslitteratur. Detta stöd är, och blir nu alltmer, en förutsättning för den litterära mångfalden. Det är nödvändigt för att de små kvalitetsförlagen ska kunna fortsätta med sin utgivning. Men det är också avgörande för att de stora förlagen ska våga publicera smal litteratur. Litteraturstödet är ett titelstöd snarare än ett förlagsstöd. Utan detta riskerar vi en uppdelning av förlagsmarknaden mellan små kvalitetsförlag utan distribution och mediebevakning och stora förlagskoncerner med enbart kommersiell utgivning.

Det är nödvändigt att bibehålla och stärka mångfalden på förlagsområdet. Vänsterpartiet vill ha en lagstiftning som motverkar mediekoncentration. Vi vill stödja mindre förlag som med svag ekonomi publicerar litteratur som bidrar till mångfalden och kompletterar litteraturutgivningen. Samtidigt vill vi värna utgivningen av debutanter och smalare litteratur även bland större förlag med större ekonomisk potential.

Det finns olika möjligheter att utforma ett stöd som kan ge mindre förlag bättre möjligheter att klara ekonomin utan att göra avkall på utgivningens kvalitet. Ett sätt för samhället att stärka de mindre förlagen kan vara att främja tillkomsten av förlagshus, där flera förlag kan dela på kostnader för hyra, administration och ekonomifunktion.

Bibliotek

Folkbildningen och folkbiblioteken hör till grundvalarna i ett demokratiskt samhälle. Biblioteket garanterar alla i samhället avgiftsfri tillgång till ett allsidigt utbud av texter och kunskapskällor. På senare tid har dock biblioteken utsatts för allvarliga nedskärningar. Många friskolor saknar dessutom skolbibliotek.

Ett växande problem är utläggningen av bibliotek på entreprenad. Hur går det med insynen, allsidigheten och neutraliteten om bibliotek drivs på entreprenad? Hur blir det med samhällsansvaret, medborgarengagemanget och demokratin? Vem tar ansvar för servicen till gamla? Till dem som har olika former av läshinder och andra verksamheter som inte är kortsiktigt lönsamma? Vem tar ansvar för att motverka kunskapsklyftor och segregation, vem erbjuder komplement till ett kommersiellt eller lokalt utbud?

En nationell biblioteksplan

Vänsterpartiet vill säkra tillgången till bibliotek för alla i samhället. Avgörande är då avgiftsfri tillgång till boklån och bibliotekets övriga service, men också uppsökande verksamhet. Bibliotekslagen ska garantera att människor avgiftsfritt kan tillägna sig olika medier, inklusive elektroniska, på lika villkor. Den ska också trygga att biblioteken hålls fria från inflytande av marknadskrafterna och kommersiella intressen.

En nationell biblioteksplan ska tas fram för alla offentligt ägda eller stödda bibliotek, således även högskole- och folkhögskolebibliotek. Den ska samordna systemen och skapa överskådlighet i biblioteksfloran och säkerställa en likvärdig biblioteksstandard och biblioteksservice över hela landet.

Vad Vänsterpartiet vill

- Läsfrämjande verksamheter initieras och ges stöd, och vuxna av båda könen uppmanas att läsa för barnen.
- En subventionering av läsfrämjande utgivning av barn- och vuxenlitteratur införs.
- En nationell biblioteksplan tas fram innefattande samtliga offentligt ägda eller stödda bibliotek.

- Författarnas möjligheter att söka offentliga medel för att kunna utföra sitt arbete breddas och anslagen utökas.
- Litteraturstödet bibehålls och utvecklas för att säkra såväl de större som de mindre förlagens möjligheter att ge ut kvalitetslitteratur.
- Ett regelverk som motverkar förlags- och distributörskoncentrationen utreds och införs.
- Alla kommuner åläggs att formulera lokala biblioteksplaner som innefattar lässtimulerande åtgärder och tillgång till digitala medier. Genusperspektiv ska tillämpas när det gäller mediebestånd och lässtimulering.
- Bibliotekslagen skärps så att bibliotek även måste finnas i mindre samhällen och på orter och i stadsdelar där behovet är särskilt stort. Öppettiderna anpassas till när människor har tid att besöka biblioteket och bokbussar återinsätts i glesbygd.
- Biblioteken ska bedriva uppsökande verksamhet och bibliotek inrättas på arbetsplatser, vård- och andra institutioner, även fängelser, och ett särskilt statligt stöd till detta införs.
- Biblioteksersättningen ska behållas och stärkas.

Scenkonst

”Är teatern en resultatenhet som man dagligen kan utvärdera efter influx på biljetter? Borde vi inte snarare fråga oss vad vi lärde oss, vad publiken fick för nya frågor, vilka spännande misslyckanden som gjordes där vi eventuellt tog nya steg?”

Suzanne Osten, Dagens Nyheter 28 april 2008

I Sverige finns ett starkt och brett intresse för teater, dans, musikteater och andra former av scenkonst. Den professionella scenkonsten i hela landet har årligen sammanlagt ca sex miljoner besök. Ändå finns många människor som inte tar del av utbudet och det finns behov av att öka tillgängligheten, geografiskt och ekonomiskt. Vi vill öka möjligheterna för alla att ta del av scenkonsten och särskilt lyfta fram samhällets ansvar för att tillgodose barn och ungdomars behov av att tidigt möta alla former av scenkonst.

Tillgänglighet för publiken och trygghet för konstnärerna

Det är politikens ansvar att ge scenkonsten i landet förutsättningar att utvecklas och expandera antingen den skapas på stora institutioner, av fria grupper eller av enskilda utövare. Av politiken krävs långsiktighet och tydlighet i anslagsgivningen för att garantera trygghet för konstnärerna och skapa ökad tillgänglighet och kontinuitet för publiken. Samtidigt ska samhället värna den fria och obundna konsten. Anslagen till området ska anpassas till de faktiska kostnaderna, uppräknas årligen för pris- och löneökningar samt utformas så att de möjliggör långsiktighet i planeringen, utveckling och förnyelse.

Den konstnärliga arbetsmarknaden uppvisar många särdrag, vilket innebär att problemen med arbetslöshetsförsäkringar och socialförsäkringar måste få lösningar som är anpassade till branschens verklighet. Utövarna inom scenkonsten måste garanteras rimliga pensionsvillkor och för detta krävs särskilt utformade lösningar för t.ex. dansare och sångare. Scenkonstens utövare utgörs till största delen av ett växande antal

frilansande konstnärer. För dessa måste konstrueras system som möjliggör en tryggad försörjning. Teater- och dansallianserna, som ger kvalificerade frilansare anställning mellan uppdragen, bör byggas ut men även andra former av stöd måste utvecklas. I samarbete med scenkonstens företrädare bör det konstrueras en modell som möjliggör ekonomisk trygghet för frilansare under de kontraktslösa perioderna mellan engagemang.

Många former av scenkonst

Teater- och danslivet består av nationella, regionala och kommunala institutioner samt ett stort antal fria teater- och dansgrupper och utövare av många olika scenkonstformer. Det behövs ett stort antal lokala institutioner om vi ska få en rättvis spridning över landet och nå alla invånare. På dansområdet saknas en fast struktur av institutioner. Stöd behövs för minst en dansscen i varje region. Att garantera den regionala spridningen är ett nationellt ansvar och staten måste garantera finansieringen, antingen direkt eller genom avtal med regioner och kommuner. Det är också dags att ta ett nationellt ansvar för en scen för barn och ungdom.

Det finns ett växande intresse för former som nycirkus och performance och samarbeten över gränserna mellan scenkonst, musik och bildkonst. Det är viktigt att samhällets strukturer för finansiering möjliggör även nya former av scenkonst och samarbeten över konststartgränserna. Scenkonsten rymmer också former som bygger på ett direkt deltagande från publiken, som t.ex. "Community teater". Där handlar det om att få människor att berätta historier de upplever vara viktiga för att sedan gestalta och spela upp dessa med den professionella teatern som stöd och drivkraft.

Behov av jämställdhet och medbestämmande

Bristande jämställdhet är fortfarande ett problem inom teater, musikteater och dans. Samhällets strukturella diskriminering av kvinnor avspeglas i hög grad inom scenkonsten där männen dominerar i ledningarna och inom nästan alla yrkeskategorier. Den manliga dominansen ökar ju högre upp man kommer i hierarkierna och den är störst på de största scenerna. Vi anser att de institutioner och producenter som har samhällets stöd måste vidta konkreta åtgärder för att komma till rätta med denna brist. Sådana åtgärder ska redovisas och följas upp.

Det är också viktigt att skapa förutsättningar inom scenkonstens institutioner för att möjliggöra att demokrati och medbestämmande blir en självklarhet.

Forskning och utveckling

Utveckling och nyskapande pågår ständigt inom både institutioner och grupper. Samtidigt finns krav på ekonomiskt marknadstänkande som missgynnar produktionsprocesser som är mer utforskande och tidskrävande. De förutsättningar som samhället ger för scenkonsten måste ge utrymme för att utforska och experimentera, liksom för ett långsiktigt utvecklingsarbete.

Den forskning om skapande processer som bedrivs vid konstnärliga högskolor ska också utvecklas och tas tillvara i det konstnärliga arbetet.

Vad Vänsterpartiet vill

- Anslagen bör vara minst treåriga för att ge scenkonsten möjlighet till långsiktig planering. Staten bör verka för att även kommuner och landsting tillämpar treåriga anslag.
- Anslagen till den fria scenkonsten bör utökas
- Anslagen ska möjliggöra att biljettpiserna hålls nere för att scenkonsten ska vara tillgänglig för alla.
- En nationell scen för barn- och ungdomsteater tillskapas.
- Alla skolelever och förskolebarn ska erbjudas professionella föreställningar av teater och dans varje termin. Skådespelare och dansare ska kunna engageras inom skolan.
- Dansen ges särskilt stöd för att upprätta minst en scen i varje region.
- Alla län ges i uppdrag att inrätta konsulenttjänster inom teater och dans.
- Teater- och dansallianserna, den s.k. tredje anställningsformen, byggs ut för att omfatta flera anställda.
- En ny modell utarbetas för att möjliggöra frilansarnas försörjning mellan engagemangen.
- Scenkonsten ska vara inkluderande och icke-diskriminerande utifrån kön, klass, sexuell läggning, etnicitet, funktionshinder osv. Institutioner som erhåller statliga anslag ska redovisa åtgärder mot diskriminering.
- En särskild modell tas fram för att lösa pensionsproblemen och anpassa socialförsäkringarna till scenkonstområdets speciella förhållanden.
- Utbildning och forskning inom teater och dans ska främjas och utvecklas.
- Sverige ska verka för ökat internationellt utbyte inom teater och dans genom ett utökat ekonomiskt stöd och uppbyggnad av lättillgängliga strukturer för t.ex. gästspelsutbyte och gästade artister.

Musik

”Var finns du, nationalekonom, som kan skriva om Sony Erikssons kvartalsrapport till en sonett? Som klarar att mäta konstens immateriella värden. Som kan ge svenska politiker oavsett färg ett språk för att tala om värdet av vårt lands andliga infrastruktur.”

Jacob Hirdwall m.fl., Dagens Nyheter Kultur 23 september 2008

Varje generation har utifrån de musiktraditioner som funnits fått erövra sitt eget utrymme och sin egen musik. Det finns idag ett brett spektrum av musikgenrer, en musikalisk mångfald som vi har anledning att vara stolta över. Men dessa genrer och stilar lever under mycket olika ekonomiska villkor. En alltför snålt tilltagen ekonomi gör också att kvaliteten sjunker eftersom många verksamheter slåss om samma pengar. Det är politikens ansvar att musiken i landet får förutsättningar att utvecklas och expandera.

Musik är, tillsammans med film, den konstart som ungdomar från alla samhällsklasser kommer mest i kontakt med, både som mottagare och utövare. Sex procent av landets befolkning sjunger i kör. Ungdomar repar och spelar i band i tusentals källare och tillfälliga lokaler. Intresset för visan har utvecklats starkt och vissjungandet har blivit en rörelse som förenar över generationsgränserna. Musik- eller kulturskolor finns i nästan alla kommuner. Lokala orkestrar, körer och musikhus, regionala och nationella institutioner utgör stommen i det samhälleligt stödda musikkivet. Samtidigt står det fria musikkivet, professionella grupper, musiker och sångare, för en mycket stor del av musikutbudet. Många väljer att frilansa av konstnärliga skäl. Deras konstnärliga frihet är av vital betydelse för musikens utveckling.

Musiken i skolan

Musik- och kulturskolor fyller en viktig funktion som frivillig skolform, men tillgången och kvaliteten skiftar mellan olika kommuner. I avsnittet om kultur för barn och unga beskriver vi hur vi vill att alla musikskolor ska byggas ut till kulturskolor och hur dessa

ska göras tillgängliga även för de elever som inte kommer från välbärgade hem. Vi visar också hur vi vill att musiken, som ett av flera estetiska ämnen, ska genomsyra undervisningen i skolans alla olika ämnen.

Musikundervisningen i grund- och gymnasieskola har idag ofta låg status. Den måste lyftas och hålla en hög kvalitet så att alla elever, pojkar och flickor, får en chans att ta till sig musik av olika genrer och upptäcka vad musiken har att ge. Liksom övriga estetiska ämnen i grundskolan och på gymnasiet ska musiken vara obligatorisk.

Det fria musiklivet, institutionerna och Musikalliansen

Det fria musiklivet står för merparten av musikutbudet, ofta till de människor som institutionerna inte når, framför allt barn och unga. Samtidigt blir de fasta arbetstillfällena för musiker allt färre. Om musikinstitutionerna – länsmusiken, Rikskonserter, operainstitutionerna – ges bättre ekonomiska resurser får de också möjlighet att anställa och att behålla sina anställda. Kulturpolitiken ska uppmuntra till samarbeten mellan institutionerna och det övriga musiklivet.

Den nystartade Musikalliansen innebär tryggad försörjning och möjligheter till konstnärlig utveckling på betald tid för ett antal frilansande musiker. Vänsterpartiet ser positivt på den s.k. alliansmodellen, eller ”tredje anställningsformen”, som måste hitta sin form på det nya område som musiken utgör för att sedan kunna byggas ut så att den får en verklig betydelse för musiken och för musikerna i landet.

Jämställdhet, jämlikhet och gränsöverskridanden

Det är i musiklivet mycket tydligt att kvinnor har svårare än män att ta sig fram – t.ex. när det gäller stipendier, ledande positioner eller uppdrag till kompositörer och tonsättare. Det går inte att tala om kvalitet i förhållande till kön och mångfald förrän musiklivet speglar hela samhället.

Till mångfalden hör också att gamla och unga ska kunna sjunga och spela tillsammans. Detta motverkas av dagens bidragsregler som gör att ungdomar lämnar sin åldersblandade förening för att få rätt till bidrag. När vi vill anpassa dessa regler till faktiska behov hos körer och orkestrar ska detta inte ställas mot ungdomars behov av egna arenor och verksamheter.

Musiken är internationell. Vi lyssnar på musik från hela världen och kan förstå musik även där vi inte förstår talat och skrivet språk. Musiker från olika delar av världen lyssnar på varandra och utvecklar sin musik över gränserna och inom landet.

Kulturpolitiken ska främja internationellt utbyte, men hindren är i praktiken många, både inom Norden och i vidare internationella sammanhang.

Lagar och beskattningsregler måste anpassas, inom landet och via internationella organ, för att professionella musiker och sångare ska kunna röra sig runt om i världen. Även amatörer måste få möjlighet att söka stöd för att kunna ta emot utländska gäster eller själva bevista internationella evenemang.

Distributionen

Utän arrangörer stannar Musiksverige. En stor del av vårt musikkiv hänger på arrangörer vilka, ofta på ideell basis, drar ett tungt lass när de arrangerar konserter och spelningar runt om i landet med ett minimalt samhällsstöd. Dessa föreningar, bestående av människor som välvilligt kallas för eldsjälar, kan i längden inte bära ansvaret för musikutbudet i landet. De behöver ett mycket bättre finansiellt stöd och dessutom tillgång till stimulerande utbildning för det arbete de utövar.

Koncentration till de stora musikbolagen av makten över distributionen måste motverkas. Vänsterpartiet vill skapa möjligheter för små och musikerägda bolag och alternativa distributionskanaler att bildas och att överleva.

Vad Vänsterpartiet vill

- Åtgärder vidtas för att främja kvinnors ställning i det offentliga musikkivet.
- Hinder för samarbeten inom musikkivet tas bort och positiva strukturer byggs upp.
- Lagar och skatteregler anpassas så att de inte motverkar internationellt utbyte.
- Satsningar görs på replokaler och scener för unga musikutövare och stöd till konsertarrangemang och festivaler.
- En nationell plan tas fram för musikundervisningen i kulturskolan och satsningar görs för att lyfta musikundervisningen i grund- och gymnasieskolan.
- Musikarrangörstöd byggs ut kraftigt och arrangörsföreningarna erbjuds utbildning.
- Tillkomsten av musikerägda produktionsbolag och alternativa distributionskanaler främjas.
- Koncentrationen av makt till de stora musikbolagen motverkas och upphovsrätten skyddas.

Bild och form

”Lika litet som vi accepterade idén om en exklusiv konst som skapats för specialutbildade, lika litet kunde vi låta oss nöja med att det skulle behövas ett konstnärligt språk som var särskilt tillrättalagt för arbetarklassen, ett språk som måste vara lättbegripligt, handfast och energiskt. För oss kunde konsten inte vara nog mångsidig och uppfinningsrik.”

Peter Weiss, Motståndets estetik, övers. Ulrika Wallenström

Genom livet följer oss bilderna, både de vi möter runt omkring oss och de vi själva bär med oss, alltifrån den egenhändigt hopknåpade huvudfotingen till de allvarligt mot oss blickande porträtten av våra förmödrar och -fäder. Från det lekande barnets ohämmade färgglädje, via en kvällskurs för amatörmålare till den yrkesverksamma konstnärens olika utmaningar och arbeten går en gemensam linje: att vilja skapa något som tidigare inte fanns i verkligheten.

Även om uttryckssätten är många, från enkla blyertsteckningar till avancerad foto- och videokonst, så är själva drivkraften och skaparlusten likartad. Öga, hand och känsla i samarbete. Samtidigt finns givetvis en skillnad mellan skapande av lek och lust och den utövande konstnärens verklighet, där de ekonomiska villkoren kan vara avgörande för möjligheterna att arbeta.

Bildkonsten – i vår ekonomistiska tid – riskerar att reduceras till en vara bland varor på marknaden. Där märks inte konstens avgörande betydelse för människan och det samhälle hon vill bygga, istället blir konstnärliga produkter investeringsobjekt och status för det fåtal som har råd. Klyftan mellan privat besuttenhet och allmänna behov vidgas och djupnar.

Bildkonstnärerna

”Konstnärlig verksamhet är ett grundläggande kännetecken för mänskligt liv” sägs det i 1974 års kulturpolitiska proposition. Bild- och formkonstnärernas arbets- och levnadsvillkor är avgörande för vilken mångfald och kvalitet som ska finnas på den nationella konstscenen.

Bild- och formkonstnärerna har de lägsta och mest osäkra inkomsterna av alla konstnärsgupper. Detta samtidigt som samtliga utövande konstnärer, om man ser till grupperna som helhet, lever under ekonomiska förhållanden som de flesta övriga i samhället inte skulle acceptera. Det är inte värdigt en demokratisk välfärdsstat.

Vi måste på de olika nivåerna i samhället genomföra reformer som ger bildkonstnärerna drägliga arbetsvillkor samtidigt som vi skapar möjligheter för främst barnen, men också alla andra grupper i samhället, att få tillgång till det som konstnärerna skapar och att ges möjligheter att måla, rita, forma, slöjda och utveckla den egna kreativiteten.

Ersättningssystemen

Självklart ska ersättning utgå när bilder, skulpturer och installationer visas för allmänheten – för detta måste konstmuseerna och konsthallarna avsätta medel i budgeten. Över huvud taget är samhällets stödssystem för bildkonsten alldeles för svaga. Det krävs en rad olika åtgärder för att komma till rätta med bristerna i bildkonstnärernas försörjningssituation. En åtgärd som blir till omedelbar nytta för såväl konstnärerna som samhället och de enskilda människorna är införande av plikt för alla byggherrar, offentliga som kommersiella, att avsätta en procent av byggkostnaderna till konstnärlig utsmyckning.

Vad Vänsterpartiet vill

- Museer och konsthallar ska vara tillgängliga för alla, inträdet ska vara fritt.
- Ett nationellt fotografiskt forum tillskapas.
- Bild- och formkonstnärernas tillgång till ateljéer, kollektivverkstäder och utställningslokaler ska tryggas.
- Den individuella visningsersättningen höjs till samma nivå som bibliotekersättningen och blir liksom den avtalsbunden. Ersättning för konst som köpts in för offentliga medel ska givetvis vara pensionsgrundande.
- Utställningsersättningen (ersättning för konst som fortfarande är i konstnärens ägo men visas för allmänheten av arrangör som erhåller statliga medel för sin verksamhet) är en stödform som måste få fasta former och bli avtalsbunden.
- Ett särskilt investerings- och materialbidrag inrättas för bild- och formkonstnärer.
- En procentregel för satsning på konst vid byggenskap görs bindande i plan- och bygglagen och ska gälla för såväl kommersiella som offentliga byggherrar.

Film

”Film är sanning 24 gånger i sekunden.”

Jean-Luc Godard

Film är en konststart som i sig rymmer alla andra konstarter: berättelsen, bilden, musiken, skådespeleriet, dansen. Det är ett medium med stor genomslagskraft som i hög grad formar vår bild av världen. Filmen är vid sidan av musiken den konststart som flest ungdomar kommer i regelbunden kontakt med.

Film och genus

Filmproduktion har länge till större delen varit en angelägenhet för män. Filmskapare som är kvinnor har svårare att få pengar till sina produktioner än sina manliga kollegor. Men givetvis har vi rätt även till våra kvinnliga filmskapares berättelser. Kvaliteten hos filmmanus och idéer bedöms ofta av män som ärvt sina bedömningsgrunder av andra män. Kvinnliga filmkonsulenter och ett filmavtal som anger mål för ett jämställt bidragssystem är steg på vägen mot en bättre balans mellan könen. Det är sedan politikernas uppgift att se till att kvinnliga filmskapare ges rättmätigt utrymme när pengar fördelas via offentliga finansierare.

Produktion

Filmen lever på en kommersiell marknad. Stora nordamerikanska bolag har helt andra möjligheter än små svenska att få finansiering och nå ut, och engelskspråkiga filmer har lättare att nå oss än filmer från andra språkområden. Vänsterpartiet vill stimulera till fler filmer på minoritets- och invandarspråk, mer produktionssamarbeten mellan de nordiska länderna. Vi vill höja barnfilmens, dokumentärfilmens och kortfilmens status, vilket innebär mer pengar till dessa genrer.

Produktionscentra för film har byggts upp i tre regioner med statliga och regionala medel. Dessa behöver byggas ut och fler regioner står på tur. Här pågår mycket av dagens mest framgångsrika produktion av spel- och dokumentärfilmer, dessutom av kortfilm. Kortfilmen utgör, förutom att den är en egen genre, en förutsättning för framväxten av nya regissörer och producenter av film i det större formatet.

Modellen med ett statligt filminstitut som förmedlar produktionsstöd från såväl stat som TV och filmbransch har Sverige varit ensamt om. Det första filmavtalet tecknades 1963, delvis som följd av den debatt som förts inom arbetarrörelsen. Sedan har parterna tecknat avtal ytterligare fem gånger. Förändrade förhållanden, som att de flesta filmer inte längre når oss via biograferna, gör att Vänsterpartiet tar ställning för en statlig finansiering av filmstödet.

Distribution

Utan en fungerande distribution är det ingen idé att lägga ut många miljoner på produktion.

Biomarknaden i Sverige har snedvridits genom att SF Bio skaffat sig en monopol-liknande dominans. Det går ut över vår tillgång till mindre vinstbringande filmer. Systemet med kommunägda biografer har varit framgångsrikt i Norge och bör prövas även här.

Ideella filmvisningsorganisationer som Folkets Bio och Folkets Hus och Parker bör ha ökat offentligt stöd. Även enskilda seriösa biografer, filmstudior och filmfestivaler ska uppmuntras och kunna få bidrag från stat eller kommun. AV-centralerna är viktiga för spridning av dokumentär- och kortfilmer – mer resurser och energi måste läggas på att dessa når skolorna.

Idag är det enbart i de större städerna som det finns bredare filmutbud. Många människor har idag mycket liten tillgång till biografer och där visas ett litet utbud inriktat på mainstreamfilmer. Staten bör inrätta ett särskilt bidrag som biograferna kan söka för investering i digital visningsutrustning. Med en sådan utrustning blir varje film-kopia mindre än en tiondel så dyr som den äldre typen.

Utrustningen kan dessutom användas till att ta in digitala sändningar från stora evenemang på andra håll i landet och resten av världen. Den kan även användas i lokala projekt och vara en stor tillgång i t.ex. medieundervisning.

Förutom de tre regionala produktionscentra finns ytterligare sexton regionala resurscentra som hittills inte haft stora resurser för produktion men som gör ett stort och viktigt arbete för att sprida film och filmintresse inte minst i skolorna. Förutom

att dessa centra genom att stimulera till medieundervisning bidrar till att göra filmen till ett demokratiskt medium, fungerar de också som distributörer. Vänsterpartiet vill stärka stödet till regionala resurscentra så att de effektivare kan informera i skolor och på biografen om det rika utbud av kort- och dokumentärfilmer som produceras i landet.

Forskning och skolundervisning

Vänsterpartiet efterlyser mer forskning om film, analys av filmmediets betydelse och inverkan på barn, unga och vuxna. Vi ser också möjligheterna att mycket mer än idag använda film i skolan – något som kräver en utvidgad och kontinuerlig utbildning av lärare. Det handlar om mediekunskap och filmanalys men också om möjligheter att använda filmmediet i det pedagogiska arbetet inom andra ämnen.

Vad Vänsterpartiet vill

- Könsjämsamt balans ska vara ett krav när filmmedel fördelas via offentliga finansierare.
- Produktion och import av filmer på invandrar- och minoritetsspråk främjas.
- Barnfilm såväl som kort- och dokumentärfilm lyfts fram och ges högre status.
- Ett statligt system för finansiering av film tas fram.
- Monopolisering av biografmarknaden motverkas och ett system med kommunala biografen provas.
- Filmstudior, enskilda seriösa biografen och filmfestivaler ges stöd.
- Ett statligt biografstöd inrättas för investering i digital teknik.
- Regionala produktions- och resurscentra stärks.
- Forskning om filmmediets betydelse och inverkan på barn och vuxna främjas.
- Skolans undervisning i mediekunskap och filmanalys stärks. Därmed måste också lärarutbildningen i dessa ämnen stärkas.
- Lärare utbildas för att använda film/media som pedagogiskt redskap.

Till slut...

Det radikala i vår kulturpolitik är väldigt enkelt: alla konstuttryck ska vara tillgängliga för var och en och detta ska gälla oavsett var du bor i landet. Konsten ska vara vår gemensamma egendom. Vi ska alla oberoende av ålder, kön och klass ha möjlighet att via konsten beskriva och förstå våra liv. Konstnärerna och de konstnärliga uttrycken ska tas på allvar och tillåtas spela en viktig roll i samhällsbyggandet.

Eftersom konsten till sin natur är fri och talar personligt till var och en av oss, är det en demokratisk nödvändighet att var och en kan göra sig hörd och få utrymme för sitt personliga uttryck. Alla människor har ett behov av att uttrycka sig konstnärligt, inte nödvändigtvis inför publik, ibland bara för sin egen skull.

Om vi inte erkänner de konstnärliga uttrycken som en naturlig del av människan, gör vi henne endimensionell, vi bestjäl henne på en del av hennes mänsklighet. Det är bara genom vår fantasi och inlevelseförmåga vi kan förstå oss själva och våra medmänniskor. Därför behövs det ett samhälle som stimulerar och skapar möjligheter för ett rikt kulturliv.

Dessvärre är det fortfarande alltför få som har tillgång till de konstnärliga uttrycksmedlen. Detta ställer krav på motstånd, på en medveten rörelse och en levande diskussion om konstens nödvändighet, något som i sin tur förutsätter rimliga arbetsvillkor för kulturarbetarna. Alltför länge har konstnären tvingats stå vid sidan om och sakna det som andra ser som självklara rättigheter: fast arbete, en lön att leva på, pension och sjukförsäkring – tryggheten att veta att ens arbete är lika mycket värt som någon annans.

Det är dags att realisera ett nytt sätt att tänka och handla utgående från konstens betydelse för människa och samhälle. Dags att fråga sig:

- Hur vill vi leva våra liv och vad är ett människovärdigt sätt att leva på?
- Har ett rikt kulturliv något med det att göra?
- Är i själva verket våra konstuttryck det som gör oss till människor?

Svaren på de här frågorna är av avgörande betydelse för en kulturpolitik som vill vara förankrad i människors liv.

